

פרשת וישלח

לכל איש יש שם

חשיבותו של הנושא הנבחר

בפרשת וישלח מופיע סיפור פגישתו של יעקב עם המלאך. בין השאר, במפגש זה העניק המלאך ליעקב את השם "ישראל". בהשראת אירוע זה בחרנו בנושא: **לכל איש יש שם**.

השם הפרטי מייצג את האדם בפני החברה. יש האוהבים את שמם, מרגישים שהוא חלק מזהותם וחושבים שלא היו יכולים להיקרא בשם אחר. אחרים אינם אוהבים את שמם וחושבים שאם היו נקראים בשם אחר – יפה, קליל, מודרני, או בעל משמעות רבה יותר – היו חייהם מתנהלים אחרת (ואכן, יש אנשים המשנים את שמם בבגרותם).

יש הנקראים על שם דמות נערצת (יהודה, הרצל וכדומה) או על שם אדם אהוב; לעתים הורים בוחרים לילדיהם שמות המייצגים תקווה לתכונות כאלה או אחרות או לעתיד מסוים כמו: אדיב, אדיר, נחמה או שמחה. העיסוק בשם עשוי להיות חלק מדיון בזהות העצמית, האופייני לגיל המצוות, כמו הדיונים במדורים **מפרשה לדרשה ומצד שני...**

שם היחידה "לכל איש יש שם", מוכר לרבים בזכות שירה הידוע של זלדה, המנהל דיאלוג עם מדרש מ"מדרש תנחומא". המדרש והשיר מובאים שניהם ביחידה, והשאלות המלוות אותם מדגישות את הקשר ביניהם.

כתוב בפירוש - עוד הסבר על מדור הפרשנות

הפרשן רד"ק מפרש את הפסוקים המתארים את הענקת השם החדש ליעקב. לפי פשט הפסוק, אפשר להבין שהשם החדש "ישראל" בא להחליף את השם הישן. אולם, רד"ק מפרש שלא החלפת שם הייתה כאן אלא תוספת שם, את פירושו הוא מנמק בטענה שגם אחרי האירוע הזה, השם "יעקב" שב ומופיע במקרא. גם כאן השמטנו חלק מהפירוש. על ההשמטות מעיד הסימן [...] מופיע פעמיים. הפעם השמטנו מהפירוש שני ציטוטים של פסוקים מהמקרא, המציגים סגנון כתיבה דומה ומחזקים את טענתו של הפרשן רד"ק.

לוקחים אחריות בפרשה

הנושא הראשי שבחרנו הפעם מהפרשה הוא השם. וכמובן, אין מדובר במובנם הלשוני בלבד של השמות. המדורים השונים מתייחסים לשם כמפתח למהות מרכזית של האדם. מהות שהאדם רוצה לייחס לעצמו – מבחינת בגרות (במדור "מפרשה לדרשה"), מבחינת תכונות (במדורים "נאה דורש" ו"חומר למחשבה"), ומבחינת הזהות (במדור "מצד שני"). התייחסות כזו אל השם, התעמקות בו והתלבטות לגבי החלפתו, מהווים חלק מקבלת אחריות שהאדם מקבל על חייו ועל זהותו.

נאה דורש - עוד מילת הסבר על המדרש

המדרש עוסק ב"שמות" השונים שיש לכל אדם. לכאורה, לכל אדם שם פרטי המייצג אותו (לפעמים שני שמות או יותר), והכוונה לשם שקראו לו אביו ואמו. אולם המדרש מונה שני שמות נוספים, חשובים לא פחות לחיי האדם: **"מה שקוראים לו בני האדם"** ו**"מה שקונה הוא לעצמו"**. **שם שקוראים לו בני האדם** יכול להיות הכינוי, או הכינויים, הדבקים באדם במהלך חייו. כינוי יכול להיות קיצור של השם הפרטי או של שם המשפחה, לעתים נקשר הכינוי למראה החיצוני, לתכונת אופי בולטת, למוצא, לעיסוק, לתחביב ועוד. לעתים אדם "זוכה" בכינוי בעקבות מאורע מסוים. לא פעם כינוי שכזה דבק באדם לכל חייו. נראה שהמדרש התכוון במיוחד לכינויים שאינם מושפעים ממעשיו של האדם או מהתנהגותו. המשותף לכינוי כזה ולשם שנתנו ההורים הוא שבדרך כלל, את שניהם האדם אינו בוחר ואין לו השפעה עליהם.

שם שקונה הוא לעצמו – לעומת שני השמות הראשונים, הכוונה כאן, אולי, לשם מופשט ולא לשם שיש לו ביטוי בכינוי זה או אחר (אם כי גם לשם כזה יכול להיות ביטוי גם בכינוי ממש). שם זה, "מוניטין" או reputation בלעז, משקף את הרושם שהאדם עושה על סביבתו, ויש לו קשר הדוק להתנהגותו ולמעשיו: אדם הדואג לאחרים מוכר כ"נדיב" (גם אם מילה זו לא נאמרת), אדם הדואג רק לעצמו נחשב ל"אנוכי" וכדומה. משום כך, כנראה, זהו השם הטוב ביותר על פי המדרש: הוא הביטוי הטוב ביותר לטיבו של האדם ומעיד עליו יותר משני השמות האחרים. **שירה של זלדה "לכל איש יש שם"** (במדור **חומר למחשבה**) הוא הרחבה והמחשה של מה שמבוטא בקצרה במדרש זה. שורות 1-3 "לכל איש יש שם [...] שנתנו לו אביו ואמו" מקבילות לנאמר במדרש; שורה 5 "שנתנו לו קומתו ואופן חיוכו" יכולה להיות קשורה לשם "שקוראים לו בני האדם" מהמדרש, וכך גם שורה 12: "שם שנתנו לו שכנו". שורות אחרות בשיר, כמו: "שנתנו לו חטאיו [...] שנתנה לו כמיהתו [...] ונתן לו עיוורונו" יכולות להתפרש כמתאימות לשם "שקונה הוא לעצמו" מהמדרש. מובן שהשיר שלפנינו הוא יצירה חופשית, ויש לשער שהמשוררת לא התכוונה לפרש כל אחד מהשמות שנזכרו במדרש, אלא לעסוק ברעיון מורכבותו של "השם" – במגוון המישורים שכל אדם נבחן בהם, או בדברים הרבים המשפיעים עליו.

מצד שני – לפיתוח הדילמה המוצגת

הדילמה עוסקת במשמעותו של השם הפרטי ובהתאמתו לחברה שהאדם חי בה. שני הילדים מסכימים שלשם יש חשיבות, אך אלכס מדגיש את הפן השלילי של השם "הגלותי" – השם מדגיש את זרותו של האדם במקום שהוא חי בו, ואילו יורי רואה את הפן החיובי – השם מעיד על מוצאו של האדם.

בשנים הראשונות אחרי קום המדינה נדרשו עובדי מדינה בתפקידים מסוימים, לעבֵר את שמות המשפחה שלהם, שנים אחר כך, היו מהם שחזרו לשם המשפחה הלוועזי הקודם. האם אתם חושבים שהדרישה לעברת את השם הייתה מוצדקת? ממה נובע הרצון לחזור להיקרא בשם הקודם?

חשוב להפנות את הדיון גם לכיוון אחר: איך אנחנו מתייחסים לאנשים בעלי שמות שונים מעט מהשמות "הרגילים"? האם אנחנו מכבדים אותם, או לועגים להם? אולי הרצון להחלפת השם בקטע שלפנינו, ובמקרים אחרים, נובע מלחץ חברתי בלבד?

